

ÜNİTE 10

XX. Yüzyıl: Savaş ve Barış

Amaçlar

- Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası ortaya çıkan gelişmeleri ana hatlarıyla açıklamak.
- İkinci Dünya Savaşı'nın nedenlerini, sonuçlarını ve savaş sonrası barış çabalarını özetlemek.
- Dünya savaşlarının Batı uygarlığına etkisini ana hatlarıyla belirtmek.

İçindekiler

- Birinci Dünya Savaşı Öncesi Avrupa
- Birinci Dünya Savaşı ve Sonuçları
- İki Dünya Savaşı Arası Gelişmeler
- İkinci Dünya Savaşı Sonrası Gelişmeler
- Birleşmiş Milletler
- Yeni Rönesans: Bilgi ve Kültür Dönüşümü
- Özet
- Değerlendirme Soruları
- Yararlanılacak Kaynaklar
- Değerlendirme Soruları

Öneriler

Bu üniteyi daha iyi öğrenebilmek için;

- Dünya savaşlarının çıkış nedenleri ile bir önceki üniteadaki gelişmeleri birlikte tekrar okuyunuz.
- Yeni Rönesans içinde incelenen yeni "İlerleme" düşüncesini 7. ve 8. ünitelerde incelediğimiz "ilerleme" düşüncesi ile karşılaştırıp benzerlik ve farklılıklarını tartışınız.

1. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ AVRUPA

1.1. İkinci Sanayi Devrimi

Birinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa'da yaşanan en önemli değişim 1870'lerde başlayan ve 1914'e kadar süren İkinci Sanayi Devrimidir. Sekizinci Ünite de incelediğimiz Birinci Sanayi Devriminin devamı olan ancak ondan önemli bazı farklılıklar arzeden bu gelişmenin temel özellikleri şunlardır:

- Buhar enerjisi yanında elektrik ve dizel enerji kaynaklarının kullanımı
- Çelik ve alüminyum gibi yeni metallerin kullanımı. Bunun yanında sentetik maddelerin ve yeni patlayıcı maddelerin geliştirilmesi.
- "Montaj hattı" yöntemi sayesinde hızlı sivil ve askeri amaçlı araç ve gereç imalatı.
- Sanayinin hızlı bir biçimde laboratuvar araştırmaları ile desteklenmesi ve teknolojik buluşların sistemli hale gelmesi.
- Yeni ve hızlı kitle taşımacılığı. Bu durum sanayi kentlerden uzak yerlerde kurulmasına imkan tanıdı. Bu da kentlere bir ölçü de olsa toplumsal rahatlama ve estetik düzen getirdi.

İkinci Sanayi devrimi, bir önceki ünite de incelediğimiz emperyalizm faktörü ile birlikte dünya ekonomik tablosunda önemli birtakım **sonuçlar** doğurmuştur.

- Herşeyden önce uluslararası ticareti önleyici sınırlamalar büyük ölçüde ortadan kalkmış ve bu da uluslararası büyük şirketlerin oluşumuna yol açmıştır.
- İkinci olarak daha önceleri zayıf olan Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya gibi ülkeler sanayileşerek birer büyük güç haline gelmişlerdir.
- Avrupa'da ise İngiltere, ekonomik açıdan Almanya karşısında gerilemiştir. İkinci sanayi devrimi bu anlamda dünya güç dengesini değiştirmiştir.

1.2. Milliyetçilik

Daha önceki ünitelerde incelediğimiz Sosyal Darwincilik Avrupa'da gelişmekte olan Milliyetçilik akımlarını alevlendirerek ulusların arasında düşmanlık, kıskançlık ve hoşgörü yoksluğu yaratmıştır. Milliyetçilik aynı zamanda sırf etnik düşüncelerle ulus oluşturma çabalarını da kamçılamıştır. Doğu Avrupa'daki Slav kökenli halkları "Pan-Slavcılık" adı altında birleştirme çabası bu konuda ilginç bir örnek meydana getirmektedir.

1.3. Sosyalizmde Değişmeler

Dev sanayi kolları ve dev şirketlerin ortaya çıkması dev işçi sendikaları da yaratmış ve işçilerin yaşam standartları ve hakları bu sendikaların toplumdaki gücü sayesinde artmıştır. İşçilerin refah düzeylerinin artmasına paralel olarak Avrupa'da radikal Marxistler güçlerini büyük ölçüde yitirmeye başlamışlardır. Pek çok sosyalist ve komünist artık devrimle değil, reformlarla gelişme düşüncesini benimsemeye başlamıştır.

1.4. Uluslararası İşbirliği ve Rekabetin Artışı

Ulaşım ve iletişim teknolojisinin hızlı bir biçimde artışı sonucu dünya küçülmüş ve halklar arası işbirliği imkanı büyük ölçüde artmıştır. Bu durum pek çok iyimser insanda dünya barışının oluşacağı ve uluslararası işbirliği kurulacağı umudunu yerleştirmiştir. Ancak iletişimin artışı beraberinde uluslararası rekabetin ve düşmanlığın artışı da getirmiş ve hızlı bir güç kazanma yarışını başlatmıştır. Silahlanma hızla artmış, devletler birbirleriyle diğer güçlü devletlere karşı gizli askeri anlaşmalar yaparak güvenliklerini garanti etmeye çalışmışlardır.

2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞININ NEDENLERİ

Yukarıda belirttiğimiz savaş öncesi dünya koşulları, aslında daha önceki ünitelerde incelediğimiz Fransız Devrimi ve sonrası gelişmelerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu koşulları, daha somut bir biçimde I. Dünya Savaşı'nın uzun dönem (arka plan) nedenleri olarak şöyle sıralayabiliriz.

2.1. Ekonomik Rekabet

1870'lerden sonra Almanya'nın hızlı sanayileşmesi ve İngiltere'yi geride bırakması, rekabeti ve düşmanlığı arttırdı. Alman çeliği, kimyasal maddeleri, gemileri dünyanın her yerinde İngiltere'nin mallarından daha ucuza satılıyordu. İngiltere'nin fabrikaları ve teknolojisi eskimiş buna karşın işçi ücretleri daha çok artmıştı. Bu nedenlerden dolayı Almanya ile rekabet edemiyordu.

2.2. Siyasal Güçlerin Yeni Dengesi

Avrupa'daki güç dengesi İtalyan Birliğinin ve Alman Birliğinin kurulması sonucunda İngiltere ve Fransa aleyhine bozulmuştu.

2.3. Emperyalizm

Eski emperyalist güçlerin yanında İtalya ve Almanya da kendi payına düşen "güneş ülkelerini" istiyorlardı. Almanya, Fransa'nın da istediği Fas'ı istiyor; Fransa, İngiltere'nin göz koyduğu Mısır'dan pay istiyor; Rusya, Almanya, İngiltere, Fransa ve Avusturya, "hasta adam" olan Osmanlı İmparatorluğunu paylaşmak istiyordu.

2.4. Milliyetçilik

Almanya'da ve Doğu Avrupa'da gelişen güçlü milliyetçilik akımı dünya barışını tehdit edici boyutlara ulaşıyordu. Almanya'daki milliyetçiler, dünyadaki Alman gücünü arttırmak amacıyla, Donanma Birliği, Koloniler Birliği gibi dernekler adı altında Alman kültürünü ve Kuzey ırkının üstünlüğünü savunan topluluklar kuruyordu.

Doğu Avrupa'da Sırp, kendi ırklarından olduğunu iddia ettikleri her yeri (Bosna-Hersek, Güney Avusturya ve Macaristan) elde etmek istiyorlardı. Bu amaçla "Büyük Sırp Hareketi" adını verdikleri kışkırtma politikasını sürdürüyorlardı.

Fransız milliyetçileri, Prusya yenilgisinin intikamını ve Alsace-Lorraine bölgesini Almanlardan geri almayı istiyorlardı. İtalya, Avusturya topraklarından pay almayı amaçlıyor ve Trieste ile Trent bölgesini geri istiyordu.

3. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONUÇLARI

3.1. Uluslararası Krizler (1905-1914)

Savaş öncesi bir dizi uluslararası kriz ve bardağı taşıran Avusturya-Bosna krizi, gerginliğin dünya savaşı haline dönüşmesine yol açar. Bu uluslararası krizleri şöyle sıralayabiliriz:

- **Fas Krizi:** İtalya 1900'da Fransa ile gizli bir anlaşma yapmıştı. Buna göre İtalya Fransa'nın Fas'ı, Fransa da İtalya'nın Trablusgarp'ı almasına göz yumacaktı. Bu arada İngiltere, Mısır'a karşılık, İtalya'nın Fas'ı almasına göz mummayı gizli bir anlaşma ile kabullendi. Almanya şüphelendi ve uluslararası bir konferans toplanmasını istedi. Konferansta Fransa'ya Fas'ta polis bulundurma hakkı verildi. Fransa bu bahane ile Fas'ı ele geçirdi.
- **Bosna Krizi (1908):** Jön Türklerin, Osmanlı Sultanı Abdülhamid'e karşı ayaklanmaları sonucu ortaya çıkan krizi fırsat bilen Avusturya, Bosna ve Hersek'i ilhak etti. Sırbistan bu toprakları kendisi için istiyordu. Bu nedenle Rusya'dan yardım istedi. Ancak Almanya Rusya'ya Avusturya'yı destekleyeceği mesajını verdi. Rusya savaşı göze alamadı.

- **Osmanlı-İtalya Savaşı (1912):** İtalya Osmanlı Devleti'nden Trablusgarp'ı aldı. İtalya ve Osmanlı Devleti Üçlü İttifak üyesiydi. Bu da Fransa ve İngiltere'ye Üçlü İttifakın güçsüzlüğü konusunda bir ipucu verdi.
- **Balkan Savaşları (1912 ve 1913):** Birinci Balkan Savaşı'nda Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan Osmanlı Devletine saldırdılar. Osmanlı Devleti yenildi. Ancak barış konferansında Avusturya, Sırbistan'ın Arnavutluğu almasına karşı çıktı. Arnavutluk bağımsız oldu. Bu durum Sırpların, Avusturya'ya karşı öfkelerini arttırdı. Barış antlaşmasından kendi kazançları açısından memnun kalmayan Bulgaristan da müttefiklerine saldırdı. Ancak kısa sürede yenildi. Balkanlar böylece "Avrupa'nın barut fıçısı" haline gelmiş oluyordu. Büyük devletlerin her biri bu bölge üzerinde kendi nüfuzunu arttırmaya çabalıyordu.
- **Son kriz (1914):** Bardağı taşıran son damla Avusturya Arşidükü Ferdinand'ın bir Bosnalı tarafından öldürülmesi oldu. Avusturya, suikastın Sırbistan tarafından düzenlendiğini öğrendi. Avusturya Sırbistan'a ultimatöme verdi. Avusturya, Sırbistan'ın verdiği yanıtı tatmin edici bulmadı ve Sırbistan'a savaş ilan etti. Almanya Avusturya'ya "sonsuz kredi" vermişti. Fransa tarafından desteklenen Rusya da seferberlik ilan etti. Almanya Rusya'ya savaş ilan etti. Almanya hemen ardından Fransa'ya da savaş ilan etti. Almanya Belçika'yı işgal etti. Bunun üzerine İngiltere de Almanya'ya savaş ilan etti. Japonya İtilaf Devletlerine katıldı. Ertesi yıl (1915) Osmanlı Devleti de savaşa katıldı. Böylece Merkezi Güçler (Almanya, Avusturya, Osmanlı Devleti) İtilaf güçleriyle (Fransa, İngiltere, Rusya, Sırbistan, İtalya, Japonya) savaşa girmiş oluyordu. Amerika Birleşik Devletleri, savaşın dördüncü yılında (1917) İtilaf Devletleri yanında savaşa katıldı.

3.2. Birinci Dünya Savaşı Sonrası Gelişmeler

Savaş pek çok cephede, karada, denizde ve havada 1918 yılına kadar sürdü. Sonunda İtilaf Devletleri savaşı kesin olarak kazandı. 1918 yılında Bulgaristan, Osmanlı Devleti, Avusturya ve Almanya teslim oldular. Almanya'da cumhuriyet ilan edildi. Ancak 1919 yılında Almanya'nın her yerinde komünist ayaklanmalar başladı. Bavaria da ayrı bir komünist devlet kuruldu. Macaristan'da da komünist diktatörlük kuruldu. Museviler Filistin'de bağımsız bir devlet kurmak istiyorlardı. Araplar buna karşı çıktılar. Yunanistan "megalo idea"yı (büyük fikir) başka deyişle Anadolu'yu almayı ve Helen İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı amaçlıyordu. Japonya Kuzey Çin'i istila etmeye başladı. Böylece Paris Barış Konferansı (1919) öncesi dünya büyük bir keşmekeş içine girmişti.

3.2.1. Barış Konferansı (1919)

Barış Konferansı 1919'da Paris'te toplandı. Konferansa 32 ülke temsilcisi katıldı. Ancak kararlar "dört büyüklerin" temsilcileri olan Clemenceau (Fransa), Lloyd George (İngiltere), Orlando (İtalya) ve Wilson (A.B.D.) tarafından verildi. Konferansa yenilen ülke temsilcileri çağırılmadı. Konferans'ın sonunda Almanya temsilcisi çağırılarak Antlaşma'yı imzalaması emredildi. Paris'in banliyösü Versay'da imzalanan antlaşmaya göre Almanya ağır bir biçimde cezalandırılıyordu. Diğer yenilen ülkelerle ayrı ayrı yapılan anlaşmalarla, aynı biçimde bu ülkeler de cezalandırıldı. Bu ülkelerin arasında olan Osmanlı Devleti ile yapılan ve imparatorluğu hemen hemen ortadan kaldıran Sevr antlaşması (1920) ise hiçbir zaman yürürlüğe giremeyen bir anlaşma oldu. Vatansever Türkler Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde birleşerek Yunanlıları ve diğer yabancı devletleri Anadolu'dan attılar. Padişahlığı ve halifeliği kaldırarak cumhuriyet ilan ettiler. Müttefikler yeni bir düzenleme getiren Lozan Antlaşmasını (1923) kabul ettiler.

1919 Barış Konferansının sonuçlarını şu noktalarda özetleyebiliriz:

- Avrupa'da yedi yeni devlet ortaya çıktı: Çekoslovakya, Yugoslavya, Finlandiya, Polonya, Estonya, Litvanya, Letonya.
- Wilson'un "halkların kendi kaderini tayin" ilkesi benimsendi. Böylece Doğu Avrupa'da milliyetçilik akımları güçlendi. Bu ilkenin pek çok farklı dili konuşan halktan oluşan Doğu Avrupa'ya uygulamasının güçlüğü anlaşıldı.
- Almanya'nın ağır biçimde cezalandırılması ve ağır tazminat ödemeye mahkum olması, Alman halkında olumsuz tepkilere yol açtı ve Hitler'in iktidara gelmesi için elverişli bir ortam hazırladı. Almanya ağır koşullara rağmen kısa sürede yeniden sanayileşti.
- Amerika Birleşik Devletleri Kongresi Antlaşmayı onaylamadı. Amerikan Kongresi "inziva politikasına" başka deyişle Avrupa'nın içişlerine karışmama politikasına geri dönmek istiyordu. Antlaşmanın onaylanmayışı Fransa'yı tedirgin etti ve bu nedenle Almanya'nın komşuları ile (Polonya, Yugoslavya gibi) ittifak antlaşmaları yapmaya başladı.
Antlaşmanın onaylanmayışı, Wilson'un eseri olan Milletler Cemiyeti'ni zayıflattı.

3.2.2. Milletler Cemiyeti ve Manda Sistemi

Amerika Birleşik Devletler Başkanı Wilson, iyi niyetli bir idealist olarak Milletler Cemiyeti gibi uluslararası bir örgütün bir ikinci dünya savaşını önleyebileceğine inanıyordu. Paris Barış görüşmeleri sırasında Müttefiklerin bu düşüncüyü benimsemesi için intikam hırsı içindeki Fransa ve İngiltere'ye önemli tavizler veren Wilson, Kongre'de Milletler Cemiyeti düşüncesini

benimsetti. Ancak A.B.D. bu teşkilata hiçbir zaman katılmadı.

Milletler Cemiyeti Anayasasına göre bütün üye ülkeler, savaşa gitmeden önce, çatışma konularının hakemlik aracılığıyla çözülmesini kabul ediyorlardı. Cemiyete bütün bağımsız devletler üye olabiliyordu. Cemiyetin merkezi İsviçre'nin Cenevre kenti olup şu organlardan oluşuyordu.

- **Meclis:** Bütün üyelerin tek oyla temsil edildiği, kararların oybirliği ile alındığı bir organ.
- **Konsej:** İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'dan birer daimi üye ile küçük devletlerden periyodik olarak seçilen dört geçici üyeden oluşuyordu. Kararlar oybirliği ile alınıyordu.
- **Sekreterlik:** Teşkilatın idari organı olan sekreterlik, uluslararası sorunları inceleyip araştırma görevini üstlenmişti.
- **Dünya Mahkemesi:** Bütün üyelerin, kararlarını baştan kabul etmeyi taahhüt ettikleri uluslararası mahkeme. Bu kararların konsey tarafından oybirliği ile onaylanması koşulu vardı.

Görüldüğü gibi Milletler Cemiyeti pek çok noksanı ve sakıncayı beraberinde getiriyordu. Öncelikle örgüt müttefiklerin elinde, yeni bir tip emperyalizm olan "Manda sistemi"ni genişletmek amacıyla kullanılıyordu. Manda sistemine göre Milletler Cemiyeti bir ülkenin denetimini bir başka ülkeye verebiliyordu. Manda sistemi böylece bir çeşit gizli ilhak biçimine dönüşmüş oluyordu. Dünya kamuoyu artık büyük devletlerin açık açık sömürge ilhakına tepki gösterdiği için, onlar da bu yolu kullanmayı seçiyorlardı.

4. İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASI GELİŞMELER

4.1. Siyasal Gelişmeler: Diktatörlükler

Birinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da ve dünyanın diğer yerlerinde en çok ihtiyaç duyulan ve özlenen şey barış idi. 1925'de Avrupa devletlerinin imzaladığı Locarno Antlaşmaları bütün sınırların güvenliğini ve bütün anlaşmazlıkların müzakere yoluyla çözümlenmesini karara bağlıyordu. 1928 Kellogg-Briand Paktı olarak bilinen antlaşma ise daha da ileri giderek savaşı yasakladı. Pakt elliye yakın devlet tarafından imzalandı.

Ancak korku, nefret ve güvensizlik gitgide artıyor, ekonomik ve siyasal krizler çoğalıyordu. Bu

karmaşa ve düzensizlik, totaliter rejimlerin gelişmesi için elverişli ortamı oluşturdu. Kısa bir süre içinde, Rusya, İtalya, Almanya ve İspanya'da totaliter rejimler başa geçti.

4.1.1. Rusya'da Proleterya Diktatörlüğü (1917)

1917'de bir grup Marx'cı aydın, Lenin liderliğinde, Rusya'daki çarlık rejimini devirerek başa geçti. Lenin yeni komünist düzenin ancak "proleter diktatörlüğü" aracılığıyla oluşabileceğini savunuyordu. Proleter diktatörlüğü aracılığıyla burjuvazi ortadan kaldırılacak, bunu da devletin, ordunun ve bürokrasinin yavaş yavaş ortadan kalkması ve komünist toplumun oluşması nihai aşaması izleyecekti.

Proleter diktatörlük toprak mülkiyetini kaldırdı. Özel çiftlikler devletleştirildi. Ancak totaliter rejim, Lenin'in ölümünden sonra (1924) acımasız bir diktatör olan Stalin'in elinde büyük bir kıyım ve temizlik hareketine girişti. Artık Rusya, Stalin etrafındaki komünist elit, gizli polis ve ordu tarafından idare edilen bir ülke haline geliyor ve tüm ideal komünist toplum hayalleri bir yana bırakılıyordu.

Komünist iktidarın Çarlık rejimine karşı olmasına rağmen her iki totaliter rejim de birbirine benziyordu: Eski rejimde Çar'ın putlaştırıldığı gibi yeni rejimde Stalin putlaştırılmıştı. Eski rejiminsiller sınıfı yerine, yeni rejimi destekleyen ve öven ayrıcalıklı bir aydın sınıfı oluşmuştu (yazarlar, sanatçılar, üst bürokrat bilim adamı vb.). Yeni rejimin gizli polisi (K.G.B), Çar'ın gizli polisinden daha zalim ve etkili idi. Yeni rejimde eskisinden farklı olarak din yasaklanmıştı. Ancak bu kez komünizmin kendisi bir din haline getirilmişti. Çarlık rejimi Rusya'da yaşayan ve yüz farklı dili konuşan elli kadar etnik grubu "Ruslaştırma" politikası güdüyordu. Komünist rejim 1923 Anayasası ile Çarlık rejimi politikasını değiştirdi ve merkezi otorite ve bölgesel özerklik arası bir denge sistemi oluşturmaya çalıştı. Anayasa "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri" adı altında her cumhuriyete iç işlerinde, mahalli idarede ve eğitimde özerklik tanıdı. Ancak Merkezi Hükümet dış işlerinde, ticaret, ekonomi gibi önemli konularda denetimi elinde tutuyordu. "Yüce Sovyet" olarak da bilinen "Sovyetler Kongresi", tüm Rusya'nın en üst yasama organı oluyordu. Yine Anayasa'ya göre Yüce Sovyet, Merkez Yürütme Komitesi üyelerini seçiyordu. Bu komitenin seçtiği Halk Komiserleri Konseyi ise gerçek yürütme organı durumunda idi.

4.1.2. İtalya'da Faşizm (1918-1939)

Faşizm, bir tür sağ otoriter idare biçimidir. Faşizm bir kuramdan daha çok bir eylem biçimi olarak başlamış, faşistler iktidara geçtikten sonra kuramlarını geliştirmiştir. Faşist kuram, milliyetçilik, sosyalizm ve gizemsel öğelerin bir tür bileşimidir. Putlaştırılmış karizmatik bir lider etrafında, ulusun geçmişi ve geleceği yüceltilir. Bu lider, kişisel ordusu (karagömlükçüler) ile kitleleri

peşinden sürüklemeyi amaçlar. Faşizm, militarizmi, yayılcı politikayı ve totaliter hükümet biçimini savunur. Soldaki benzeri komünizm gibi faşizm de, gizli polisi, sansürü, hak ve özgürlüklerin kaldırılmasını ve "halk düşmanları"nın yok edilmesini amaçlar.

Faşizmin ortaya çıkış nedenlerini şöyle sıralayabiliriz.

- İtalya'da Birinci Dünya Savaşı sonucu ortaya ekonomik buhran (enflasyon, işsizlik, savaş borçlanmaları) faşizmin doğması için elverişli bir ortam oluşturuluyordu.
- Faşizmin ortaya çıkmasının bir başka nedeni de İtalyan orta sınıfının bir komünist devrim korkusudur. Her yerde işçi ayaklanmaları, grevler sokak çatışmaları başlamış, anarşi ve kaos korkusu halkı tedirgin ediyordu.
- Bir üçüncü neden, hükümetin bütün bu karışıklıklara son veremeyecek bir zayıflık göstermesiydi. Halk parlamenter idare biçiminden hoşnut değildi.

Belirttiğimiz ve benzeri nedenler, Benito Mussolini adında eski bir sosyalist gazetecinin, 1919'da başlattığı liderlik mücadelesini, 1924'de iktidarı ele geçirmesi biçiminde sonuçlandırmasına yol açtı. Mussolini o tarihten sonra "aşırı faşist kanunlar" adıyla bilinen yasaları çıkardı. Bu yasalar bütün demokratik hak ve özgürlükleri kaldırıyor, sansürü ve diktatörlüğü getiriyordu. İtalyan hükümeti ve Faşist parti birleştiriliyor, böylece de Mussolini İtalya'nın tek hakimi oluyordu.

Mussolini'nin devlet denetiminde geliştirdiği "planlı ekonomi" önlemleri oldukça başarılı oldu. Ancak ekonomik başarılar yanında emperyalizm arzuları ve faşist propaganda ile beyinleri yıkanmış bir toplum yaratılmıştı.

4.1.3. Almanya'da Nasyonal-Sosyalizm (1933-45)

- **Hitler'in İktidara Gelişi:** "Nasyonal-Sosyalist Alman İşçi Partisi" ya da kısa adıyla "Nazi Partisi"nin nüvesini savaş sonrası Münih'te kurulan "Alman İşçi Partisi" oluşturur. Bu parti yeni adıyla 1920-24 yılları arasında sivrilmiş, ancak 1924-29 arasında gittikçe zayıflamıştır. 1929 dünya ekonomik buhranının Alman ekonomisi üzerindeki kötü etkileri Nazi Partisini yeniden güçlendirdi ve Hitler liderliğinde ona iktidar yolunu açtı. Hitler Nazi Partisi'ne 1919'da üye oldu. Kısa süre içinde de şartları iyi değerlendirerek parti lideri olmuştur. Hitler partide, militarist bir yapı içinde "Hücum Kıtaları" (SA) ve "Muhafız Kıtaları" (SS) oluşturmuştur. Nazi Partisi, Hitler liderliğinde Versay Antlaşması'nın yok edilmesini, komünist düşmanlığını, Alman ırkının üstünlüğünü ve dolayısıyla yahudi düşmanlığını savunuyordu. Ekonomik buhranla birlikte ortaya çıkan işsizlik ve durgunluk, halkın Nazi Partisine destek vermesini sağladı. 1928 seçimle-

rinde sadece 12 milletvekiline sahip olan parti, 1930 seçimlerinde 107 milletvekili çıkararak ikinci büyük parti haline geldi. 1932 seçimlerinde 230 milletvekili çıkaran Naziler Almanya'nın en büyük partisi oldu. Bir dizi siyasi manevradan sonra Cumhurbaşkanı Hindenburg 30 Ocak 1933'de başbakanlığı Nazi Partisi lideri Adolf Hitler'e verdi. Hitler Mart 1933'de, tutuklattığı komünist ve sosyal demokrat milletvekillerinin bulunmadığı Reichstag'dan (Meclis), SA ve SS'lerin tehditleri altında dört yıl için olağan üstü yetkiler istedi ve bunu da kabul ettirdi. Daha sonra da bütün partileri yasaklayarak diktatörlüğünü kurdu. Böylece 1945'e kadar sürecek olan Nazi iktidarı başlıyordu.

Hitler, bütün Almanya'nın nazileştirilmesi programını hızla uyguladı. Halkın sosyal, ekonomik ve kültürel etkinlikleri denetim altına alındı. Sansür başladı. Sendikalar yasaklandı, işçi kuruluşları partiye bağlandı. Ağır sanayi devletin denetimi altına alındı. Parti aleyhtarı komünistler ve yahudiler toplanarak "toplama kamplarına" kapatıldı. Gizli polis örgütü (Gestapo) halkın her türlü etkinliğini gözaltına aldı.

Hitler, uluslararası alanda şu üç amacı gerçekleştirmek istemişti: (1)Almanya'nın Versay Antlaşmasının ağır koşullarından kurtulması; (2) "Bir Ulus Bir Devlet" ilkesinin gerçekleştirilmesi, bir başka ifadeyle Almanya sınırları içinde ve dışında yaşayan tüm Almanların birleştirilmesi ve tek devlet oluşturulması; (3)"Hayat Sahası" tezi. Bu, Almanya'nın bir imparatorluk oluşturma amacına Hitler'in verdiği ad ve Almanya'nın emperyalist bir genişleme politikası sürdüreceğinin bir işareti idi.

4.2. Ekonomik Gelişmeler: Dünya Ekonomik Buhranı (1929-34)

İki dünya savaşı arasının en önemli ekonomik gelişmesi "Büyük Buhran" adı verilen ve tüm dünya ülkelerini bulaşıcı bir hastalık gibi saran ekonomik buhrandır. Bu buhran sonucu demokrasiye bağlanan umutlar azalmış, yukarıda incelediğimiz türden diktatörlüklerin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuş ve sonuçta da İkinci Dünya Savaşı patlamıştır. Buhran ilk önce Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamıştır.

Dünyanın birkaç önemli ekonomi ve ticaret merkezlerinden birisi olan New-York "Wall Street" borsasında bir dizi çığgın spekülasyonun gerçekleştirilmesi sonucunda 29 Ekim 1929 tarihinde borsa fiyatları hızlı bir düşüş içine girdi. Buna bağlı olarak, sabah saat 11'e doğru Borsa çığgın bir satış paniği içine girdi. Birkaç hafta içinde hisse fiyatları yüzde 40 oranında düştü. Pekçok kişi iflas etti. İşyerleri kapandı, Amerikan ekonomisi birkaç ay içinde felç oldu, sokaklar işsizlerle dolmaya başladı. Amerikan ekonomisindeki buhran, Amerika'nın ithalatını azaltması diğer devletlere verdiği borçları geri istemesi ve yenilerini durdurması sonucunda diğer ülkelere de

hızla yayıldı. A.B.D. hükümeti, Avrupa ülkelerinin, savaş borçlarını erteleme isteğini geri çevirince ekonomik buhran daha da yoğunlaştı. Artık hükümetler borçlarını ödeyemez, bütçelerini denkleştiremez hale geldi. Fabrikalar birbiri arkasından kapanmaya başladı, ekinler tarlalarda çürümeye bırakıldı.

Ekonomik buhranın derinleştiği yıllarda çoğu ülke ekonomik açıdan "kendi yağında kavrulma" politikası izledi. İthalat azaltıldı, ihracat arttırılmaya çalışıldı. Üretimde "kota sistemi" tüketimde "karne sistemi" uygulanmaya başlandı. Gümrük duvarları rekor düzeylere çıkarıldı. İngiltere'de yüz yıldan fazla bir süredir uygulanan serbest dolaşım sistemi 1932'de değiştirildi. Bu değişim yoluyla İmparatorluk ülkeleri arasında ticareti çoğaltmak, dış ülkelerle ticareti azaltmak hedefleniyordu. İhracatı arttırmanın bir başka yolu da ülke parasının değerini düşürmektir. Japonlar Yen'in devalüasyonu yoluna başvurdular. Ancak diğer ülkelerin de aynı yola başvurmaları, bu yöntemi etkisiz hale getirdi.

Ekonomik Buhran'ın siyasal sonuçları, yukarıda da belirttiğimiz gibi halkın Birinci Dünya Savaşı sonunda acele ile kurulan demokratik anayasalara güvensizliğini ve sonuçta diktatörlüklerin kurulmasını beraberinde getirmiştir. Halka ekme ve iş vaat eden diktatörler, aç kitlelerin desteğini kolayca elde etmişler ve İkinci Dünya Savaşı öncesi dünya sahnesinin başrollerini paylaşmışlardır.

5. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI NEDENLERİ

Savaş Almanya'nın Eylül 1939'da Polonya'yı işgali ile başladı. Hitler'in Fransa ve İngiltere'nin birlikte verdikleri ültimatı reddetmesi sonucunda, bu iki devlet Almanya'ya savaş ilan etti. Böylece 1945 yazına kadar sürecek olan yeryüzünün en kanlı savaşı başlamış oluyordu. İkinci Dünya Savaşını oluşturan siyasal ve sosyo-ekonomik gelişmeleri yukarıda kısaca incelemiştik. Burada savaşın nedenlerini sistemli olarak şöyle özetleyebiliriz.

5.1. Milletler Cemiyetinin Zayıflığı

Savaşı önlemek amacıyla kurulmuş olan bu örgüt, İtalya'nın, Japonya'nın, İspanya'nın ve Almanya'nın savaş öncesi saldırgan dış politikasını durdurabilecek güce sahip değildi.

5.2. Yatıştırma Politikası

Avrupa ülkelerinde, Hitler ve Mussolini'ye istediğini vererek savaşın önlenebileceği konusunda yaygın bir kanı hakimdi. Ancak bu tür bir yatıştırma politikası diktatörlerin hırs ve iştahını daha da arttırıcı etki yapıyordu.

5.3. Ekonomik Buhran

Yukarıda belirttiğimiz gibi ekonomik buhrana bağlı olarak, yüksek gümrük duvarlarının konması ülkeler arasında sürtüşmelere yol açtı. Ayrıca diktatörlüklerin kurulmasına da katkıda bulundu. Tüm bunların yanında ekonomik nedenlerle askeri genişleme ve saldırgan uluslararası politikalara neden oldu.

5.4. Hakimiyet Hırsı

Savaşın belki de en önemli nedeni Hitler'in Almanya'yı dünyanın hakimi yapma çaba ve arzusudur. Ayrıca, diğer diktatörlerin de benzer düşüncelere sahip olduğu kestirilebilir.

5.5. Çekoslovakya'nın İşgali ve Savunma Antlaşmaları

Almanya Çekoslovakya'yı işgal ettikten sonra Rusya ile saldırmazlık paktı imzaladı (1939). İngiltere ve Fransa da aynı yıl Polonya, Yunanistan, Romanya ve Türkiye ile savunma anlaşması yaptı. Hitler'in Polonya'yı işgali sonucunda İngiltere ve Fransa bu anlaşmanın hükmü gereği Almanya'ya savaş ilan etmek zorunda kaldılar. Hitler'in tahmini, Rusya'nın desteğini gören İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya saldırmayacağı idi. Ancak bu tahmin gerçekleşmedi.

6. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI GELİŞMELER

Uzun süren, milyonlarca insanın can kaybına, bir o kadar insanın sakat kalmasına ve ağır maddi kayıplara neden olan II. Dünya Savaşı, Almanya'nın Mayıs 1945'te, Japonya'nın da Ağustos 1945'te teslim olması ile sona ermişti. Ancak daha sonra savaş sona ermeden barış planları yapılmaya başlanmıştı.

6.1. Barış Planları

6.1.1. Atlantik Bildirisi

Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa girmeden önce hazırlamış olduğu bu bildiri 1941'de

Amerika ve İngiltere tarafından imzalandı. Daha sonra 1942'de yirmialtı ülkenin de katıldığı bu bildiride dünya halklarının kendi arzuladıkları hükümet biçimini seçme özgürlüğü vurgulanıyordu. Ayrıca savaştan sonra ülke sınırlarının keyfi bir biçimde düzenlenmemesi ile İngiltere ve A.B.D.'nin toprak kazanma isteklerinin olmadığı belirtiliyordu.

6.1.2. Tahran Konferansı

Aralık 1943'de İran'ın başkenti Tahran'da biraraya gelen Churchill, Roosevelt ve Stalin, savaşta ve savaş sonrası barış çabalarında birlikte hareket edecekleri konusunda anlaşmaya vardılar.

6.1.3. Yalta Konferansı

1945 yılı Şubat ayında Üç Büyükler (İngiltere, A.B.D. ve Rusya) yeniden toplandı ve savaş sonrası Almanya'nın durumu ve topraklarının idaresi konusunda anlaşmaya vardı.

6.1.4. Potsdam Konferansı

Almanya'nın teslim oluşundan sonra Üç Büyükler bu kez Almanya'da toplandı. Bu konferansta Almanya dört bölgeye ayrıldı. Bu bölgeler A.B.D., İngiltere, Fransa ve Rusya tarafından yönetilecekti. Doğu Prusya, Rusya ve Polonya arasında bölüldü. Almanya'nın sanayii azaltılacak ve ordusu lağvedilecekti.

6.2. Savaşın Sonra Dünya

6.2.1. Savaş Sonrası Avrupa

Savaş sonunda Avrupa ülkeleri büyük bir çöküntü içinde idi. Almanya tam bir enkaz durumu arz ediyordu: Ekonomisi ve sanayii çökmüş, halkı şaşkın bir durumdaydı. Rusya'nın işgal ettiği bölgede Komünist Doğu Almanya, Batı ülkelerinin bölgelerinde ise demokratik Batı Almanya kurulmuştu. Ancak Batı Almanya, özellikle A.B.D.'nin yardımları ve 1960'lardan sonra yabancı işçilerin katkılarıyla hızla kalkınmış ve büyük devletler arasına girmiştir.

İngiltere de savaştan eski gücünü yitirerek çıktı. İngiltere artık savaş öncesi İmparatorluğunu

yitirmiş, uluslararası alanda ekonomik ve siyasal etkisi azalmıştı. Fransa ise savaştan İngiltere'den daha zayıf bir durumda çıktı. 1958'de Cezayir'e bağımsızlık tanımak zorunda kalan Fransa, Vietnam'dan da çekilerek emperyalist kimliğinden uzaklaştı.

6.2.2. Savaş Sonrası Amerika Birleşik Devletleri

Amerika savaş sonunda Batı dünyasının lideri konumunda idi. Ekonomisi ve ordusu güçlü, siyaseti istikrarlı bir yapıdaydı. Savaştan sonra A.B.D., Avrupa ülkelerine "Marshall Planı" olarak bilinen ekonomik yardım programını başlattı.

6.2.3. Savaş Sonrası Rusya

Savaştan sonra Rusya kısa sürede sanayiini güçlendirdi ve Doğu Bloku'nun lideri olarak sivrildi. Doğu Avrupa ülkelerinin zayıflığından yararlanarak bu ülkelerde komünist hükümetleri başa geçirdi. Polonya, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Arnavutluk ve Çekoslovakya, Rusya'nın etkisi altındaki "Sovyet Bloku"nu oluşturdu. Ancak, 1990'larda Sovyet İmparatorluğu parçalanarak komünizm ortadan kalkacak ve doğu Avrupa ülkeleri Batı tipi siyasal ve ekonomik yapılar oluşturacaktır.

6.2.4. Savaş Sonrası Orta Doğu

Orta Doğu'da savaş sonrası önemli bir gelişme İsrail devletinin Filistin toprakları üzerinde kuruluşu (1948) olmuştur. Bu gelişme zaten başlamış olan Arap milliyetçiliğini daha da körüklemiş, ayrıca Batı ve Doğu Bloku arasında yeni bir gerginlik ve çatışma sahası ortaya çıkarmıştır.

6.2.5. Japonya ve Çin

Savaştan yenik ve bitkin bir durumda çıkan Japonya kısa sürede demokrasiyi ve sanayileşmeyi gerçekleştirmiş ve mucizevi bir biçimde kalkınarak bugün dünyanın en zengin ve güçlü devletleri arasına girmiştir.

Japonya'nın yenilgisinden sonra Çin'de iç savaş başladı. 1950'lerden sonra Çin'de Mao Tse Tung liderliğinde komünist bir rejim kuruldu.

6.2.6. Birleşmiş Milletler

Savaş sonrası en önemli uluslararası gelişme Birleşmiş Milletler örgütünün kuruluşudur. (24 Ekim 1945). Birleşmiş Milletlerin amaçlarını ve örgütlenme biçimlerini ortaya koyan anayasası "**BM Sözleşmesi**" olarak bilinir.

BM'nin başlıca amaçları şunlardır:

- Anlaşmazlıkları çözüme bağlayarak ya da saldırıyı durduracak önlemleri alarak barışı korumak;
- Halkların hak eşitliği ve kendi kaderlerini belirleme ilkesine dayalı olarak uluslar arasındaki dostluğu geliştirmek;
- Dünya sorunlarının çözümünde uluslararası işbirliğini sağlamak;
- Bütün bu amaçlara ulaşmak için gereken her türlü merkezi hizmetleri sunmak.

BM'nin altı temel kuruluşu vardır. Bunlar Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Meclisi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterlik'tir. Sekreterliğin merkezi New-York'tadır. Diğer kuruluşların çoğu genellikle ya New York'ta, ya da İsviçre'nin Cenevre kentinde çalışır. Uluslararası Adalet Divanı ise Hollanda'nın Lahey kentinde toplanır.

BM kurucuları daha önceki başarısız Milletler Cemiyeti deneyiminden ders alarak daha kapsamlı ve kalıcı bir dünya örgütünün kurulmasını amaçlamışlardır. BM bir dünya hükümeti olarak düşünülmedi. Bu nedenle BM üyesi her ülke kendi egemenliğini sürdürür. BM yasa çıkaramaz ve ülkelerin iç işlerine karışamaz. BM, ne türden olursa olsun vergi çıkaramaz. Her üye ülke BM harcamalarından kendi payına düşeni öder.

Birleşmiş Milletler örgütü savaş sonrası dünyasında gelişmekte olan ülkelere eğitim, tarım, sağlık ve diğer alanlarda önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak bu başarısını uluslararası sorunların çözümünde her zaman gösterdiği söylenemez. Çözümler genellikle Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin (İngiltere, Fransa, ABD, Rusya ve Çin) istekleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

7. KARAMSARLIĞIN AŞILMASI VE YENİ RÖNESANS: BİLGİ VE KÜLTÜR DÖNÜŞÜMÜ

7.1. 20 nci Yüzyılın İlk Yarısındaki Karamsarlık

Birinci Dünya Savaşına kadar olan dönemde Avrupa'nın düşünce ikliminde 19 ncu yüzyılın iyimser havası sürüyordu. Dolayısıyla da edebiyat, sanat ve felsefede işlenen değerler genelde, insanın mutluluğunun ve insanlığın "ilerlemesinin" kaçınılmaz olduğu "mümkün olan en iyi" dünyanın değerleridir.

Birinci Dünya savaşının sonunda artık bu iyimser düşünce iklimi kökünden sökülmiş ve yerini karamsar bir bakış açısına bırakmıştır. Modern savaşların acıları ve kitle ölümleri pek çok romana, şiire ve tiyatro oyununa konu olmuş, sanatta, edebiyatta ve felsefede aydınlanma değerlerine şüphe ile bakan eserler yaratılmıştır. 1922'de, Anglo-Amerikan şair T.S. Eliot'un **Çorak Ülke** adlı uzun şiir kitabının adı, bu dönem edebiyatına da başlık olmuştur. Eliot bu şiirinde, sanayi devriminin ve Batı uygarlığının insanda bıraktığı kısır ve çirkin bir bıkkınlık ve yılgınlık duygusunu ifade eder.

İkinci Dünya Savaşı, bu karamsar düşünce ve duygu iklimini daha da yoğunlaştırmış, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin insanlara mutluluk getirmeyeceği düşüncesi sanat, edebiyat ve felsefe eserlerine büyük ölçüde yansımıştır. Fransız düşünür J.P.Sartre'ın başlattığı Varoluşçu felsefe akımı bu tür karamsarlığın bir ifadesidir.

7.2. Yeni Rönesans: Bilgi ve Kültür Dönüşümü

Yirminci yüzyılın ikinci yarısı ve özellikle de yüzyılın son çeyreği, yeni değerler, yeni anlatım biçimleri ve insanın evrendeki yeri ve doğası açısından bir "Yeni Rönesans" döneminin başlangıcı sayılabilir. Bu dönemin özelliklerini kaba fırça darbeleriyle şöyle özetleyebiliriz.

7.2.1. İletişim Devrimi

İletişim ve bilgisayar teknolojisindeki inanılmaz gelişmeler 20 nci yüzyılın ikinci yarısında dünyanın çehresini radikal bir biçimde değiştirdi. Hava ulaşımı ve otomobil teknolojisi kitlelere hareket imkanı, haberleşme ve bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler insanlara sınırsız iletişim imkanı getirdi. Dünya, Kanadalı iletişim bilimci Marshall McLuhan'ın deyimiyile "küresel bir köy" görünümü kazandı. İletişim devrimi bu anlamda insanın çevresi ile ilişkilerinde büyük değişmelere yol açtı. Rönesans ve Akıl Çağı'nın ön plana çıkarttığı ben-merkezci ve aşırı bireyci değerler sistemi, iletişim devrimi sayesinde her kültürün kendi değerler sisteminin süzgecinden geçerek değişikliğe uğramaya ve yerini iletişime ve karşılıklı işbirliğine dayanan çoğulcu değerler

sistemine bırakmaya başlamıştır.

7.2.2. Yeni "İlerleme" Kavramı

Bilimin ve teknolojinin çağdaş toplumdaki yeri Aydınlanma çağının "ilerleme" düşüncesi ile yakından ilgilidir. Bundan önceki ünitelerde gördüğümüz gibi bu ilerleme düşüncesinin temelinde, insan aklının şaşmaz olduğu ve dolayısıyla bilimsel ve teknolojik gelişmenin insanın maddi manevi her türlü ilerlemesi için bir ölçüt oluşturduğu inancı yatar. Bu inanca göre ilerleme, bir doğa yasası gibi zorunlu ve kaçınılmazdır. Ancak bu ünite de incelediğimiz gibi, dünya 20 nci yüzyılın ilk yarısında iki büyük savaşı, milyonlarca insanın acımasız bir biçimde kırımını ve her türlü acıyı yaşadı. 1950 ve 60'ların soğuk savaş yılları da tüm dünyanın nükleer savaş sonucu yok olması korkusunu insanlara yaşattı. Tüm bu olaylar, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin insanın mutluluğu ve ilerlemesi ile özdeş olmadığı düşüncesini getirdi. Bilimin ve teknolojinin ateş gibi yararlı ancak yine ateş gibi ölümcül olabileceği görüşü, eskisinden farklı bir ilerleme düşüncesine yol açtı. Bu düşünceye göre ilerleme, belirli bir hedefe yönelmiş zorunlu bir doğa yasasından çok, ucu açık ve belirsiz bir süreç olarak algılanır. İlerleme eski görüşte olduğu gibi, "bildiğimiz şeyden" "bilmek istediğimiz noktaya" yürüyen belirli bir mekanik çizgiden çok gitgide karmaşık durum arzeden, çevresi ile iletişim içindeki fiziksel ve toplumsal sistemlerin gelişmesi olarak düşünülür. Bu anlamda, sistem olarak, çevresi ile ilişki içinde, diğer sistemlerden etkilenen ve onları etkileyen ve gelişen canlı bir organizma modeli ilerleme düşüncesinin temelinde yatar.

7.2.3. Ekoloji Sorunları ve Çevre Bilinci

Yeni ilerleme anlayışına paralel olarak insanın çevresi ile ilişkisi konusunda bilinçlenme süreci de hızlanmaktadır. İnsanın doğayı bozması ve çevreyi kirletmesi insanlık tarihi boyunca artan bir hızla sürmüştür. Ancak bu süreç, 20 nci yüzyılda sanayileşmenin hızlanması ve nükleer atıkların ortaya çıkması sonucunda doğayı yok etme biçimine dönüşmüştür. Eskimeye yüz tutan nükleer santrallarda meydana gelen kazalar ise kitle ölümlerine ve sakat çocuk doğumlarına neden olarak tüm insanlığı tehdit edici boyutlara ulaşmıştır. Bunun en yakın örneği son zamanlarda Hindistan, Rusya ve ABD'de meydana gelen nükleer santral sızıntıları ve kazalarıdır.

Küresel ekoloji ve çevre koruması konusunda ilk bilinçlenme Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde yapılan 1972 Stockholm Konferansı'nda başlatılmıştır. Bu konferansta 114 ülkenin temsilcisi, ulusların egemenlik haklarına rağmen, ortak doğa zenginlikleri olan denizlerin ve atmosferin

kirlenmemesi için gerekli önlemlerin alınmasını kabul etmişlerdir. 70'li ve 80'li yıllarda yapılan bu ve benzeri bir dizi uluslararası konferans ve toplantı, dünya kamuoyunda ekoloji ve çevre koruma konusunda bilinçlenmeyi arttırmış ve kısa dönem ekonomik çıkarların çevreye ve doğaya zarar verdiği düşüncesi evrensel boyutta etik bir değer haline gelmeye başlamıştır.

7.2.4. Değişen Moral ve Etik Değerler

Çevre konusundaki etik bilinçlenme yanında, 20 nci yüzyılın ikinci yarısındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler, eski moral ve etik değerlerin öngörmediği ve kapsamadığı yepyeni durumlar ortaya çıkarmıştır. Örneğin 1970'lerde Biyoloji'de ortaya çıkan gelişmeler, insanların "test tüpleri" içinde ilkel bir canlı oluşturabileceğini gösterir. Yine, benzeri bir biçimde kalp nakli ile yaşatılan bir insan, kürtaj ile alınan bir cenin, bitkisel hayata giren bir hastanın yaşamını sürdüren aletlerin durdurulması gibi bilim ve teknolojinin birlikte getirdiği durumlar, yeni bir moral ve etik bilinçlenme gereksinmesini ortaya çıkarır. Bu gereksinme, felsefenin diğer bilimlerle işbirliği içinde pratik konulara eğilmesi zorunluğunu da bize öğretir. Yirmibirinci yüzyıl nesilleri daha önce hiç benzeri olmayan bu tür konularda yeni değerler geliştirmek ve yeni sorulara yanıt bulmak durumundadır.

Özet

Bu ünite 20 nci yüzyıldaki iki dünya savaşının nedenleri ve sonuçları, toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan incelenmiştir.

Birinci Dünya Savaşı hazırlayan siyasal ve ekonomik nedenler, İkinci Sanayi Devriminin ortaya çıkardığı bazı etmenler yanında, Milliyetçilik ve Emperyalizm çerçevesinde irdelenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı öncesi siyasal ve ekonomik gelişmeler, savaşı hazırlayan etmenler olarak belirmiş, dünya ekonomik buhranı, diğer faktörlerin de katkısıyla Avrupa'da diktatörlüklerin oluşmasını sağlamıştır.

Son olarak bu ünite İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da, Amerika'da ve öteki bölgelerde ortaya çıkan durum açıklanmış, barış çabaları ve Birleşmiş Milletler örgütünün kuruluş ve amaçları özetlenmiştir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan ve son yarım yüzyılın karamsar düşünce iklimini geçmişte bırakan gelişmeler, "Yeni Rönesans" başlığı altında irdelenmiştir.

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdaki şıklardan yanlış olanı seçiniz.

Yeni Sanayi Devrimi;

- A) Buhar enerjisini temel kaynak olarak kullandı.
- B) "Montaj hattı" yöntemini kullandı.
- C) Sentetik maddeler geliştirdi.
- D) Laboratuvar tekniğini buluşlarda kullandı.
- E) Yukarıdakilerden hiçbiri.

2. I.Dünya Savaşı'nın nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ekonomik rekabet.
- B) Emperyalizm.
- C) Milliyetçilik.
- D) Almanya'nın Avusturya'yı ilhakı.
- E) Yukarıdakilerden hiçbirisi.

Yararlanılacak Kaynaklar

ARMANOĞLU, Fahir., **Siyasi Tarih, 1789-1960**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1964.

AY, E.Asri., **Çağdaş Uygarlık Yolunda**, Ankara, Pars Matbaası, 1975.

SEİGNOBOS, Charles., **Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi**, (Çev. S. Tiryakioğlu), Ankara, Varlık Yayınları, 1960.